

*מסכת עבודה זרה דף ב'

פרק ראשון 'לפני אידיהן'

משנה

תקנו חכמים שלא יתעסקו עם הנכרים שלשה ימים לפני חגיהם ומועדיהם שהוא זמן הכנת צרכיהם, וחששו שמא יבואו הישראל להודות לעבודת כוכבים ביום חגם¹. ומפרטת המשנה באלו דברים אסרו חכמים להתעסק עמם: אין נושאים ונותנים עמם במקח וממכר, אין משאילים או שואלים מהם² חפצים שעתידים להחזירם, אין לוויים מהם או מלוויים להם³, ואין לפרוע להם חוב או שהם יפרעו חוב. רבי יהודה אומר, נפרעין מהן, מפני שמיצר הוא לו. אמרו לו חכמים, אף על פי שמיצר עכשיו, למחר הוא שמח שכבר חובו נפרע.

גמרא

יום 'אידיהם' או 'עידיהם' נחקלו רב ושמואל כיצד גורסים במשנה, אחד שנה 'אידיהן' ואחד שנה 'עידיהן'. ואומרת הגמרא, מי ששנה 'אידיהן' לא טעה, שנאמר: "כִּי קָרֹב יוֹם אֵידִם", והכוונה בפסוק ב"אֵידִם" לעבודת כוכבים. ומי ששנה 'עידיהן' לא טעה, שנאמר: "יִתְּנוּ עֲדִיקָם וְיִצְדְּקוּ", ומבינה הגמרא שכוונת הכתוב לתמוהה, האם יבואו עבודות כוכבים שעבדו ויעידו עליהם ויצדיקום?. ומי ששנה 'אידיהן' לא סובר שגורסים 'עידיהן', כיון שעדיף להזכיר את הכתוב שבו מופיע השבר של העבודה זרה. וכן מי ששנה 'עידיהן' לא סובר שגורסים 'אידיהן', כיון שהשבר שיגיע להם זה על שעבדו לעבודת כוכבים בעולם הזה, ולכך עדיף להזכיר את הכתוב בעדותם.

המצוות מעידות לעולם הבא שואלת הגמרא, והאם הכתוב "יִתְּנוּ עֲדִיקָם וְיִצְדְּקוּ" מדבר על עובדי כוכבים, והרי הכוונה לישראל, שאמר רבי יהושע בן לוי, כל מצות שישראל עושין בעולם הזה באות ומעידות להם לעולם הבא, שנאמר: "יִתְּנוּ עֲדִיקָם וְיִצְדְּקוּ" אלו ישראל, "וְיִשְׁמְעוּ וְיֵאמְרוּ אָמֵן" שישמעו עובדי כוכבים את העדות שמצות מעידות, ויאמרו 'אמת, דין הוא' שראוין ישראל להצטדק!. ומנין שהכוונה ב'עידיהן' לעבודה זרה? אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע, לומדים זאת מכתוב אחר: "יִצְרִי פֶסֶל כָּל־מַחְסֵי יְדֵי יוֹעִילֵי וְעֲדִיקָם חֶמְהָ", שעבודת כוכבים תבוא ותעיד על עובדיה לחיבתם.

דרש רבי חנינא בר פפא, ויש אומרים שאמר זאת רבי שמלאי, לעתיד לבא מביא

1 משום דשם עבודה זרה שגור בפיו, וישראל יודה ויעבור משום לא ישמע על פיו. רש"י. כלומר לא ישמע בגרם שלך. הר"נ. עיתויו"ט.

2 שהנכרי ישמע כשישראל צריך לו. עיתויו"ט.

3 פר"ת דוקא בחנם אבל ברבית מותר משום שמצטער בזה הרבה. תוס'.

הקדוש ברוך הוא ספר תורה ומניחו בחיקו, ואומר למי שעסק בה 'יבא ויטול שכרו'. מיד מתקבצין ובאין עובדי כוכבים בערבוביא ולא אומה ואומה בפני עצמה, שנאמר: "כָּל הַגּוֹיִם נִקְבְּצוּ וַיָּחֲדוּ וכו'". אמר להם הקדוש ברוך הוא, אל תכנסו לפני בערבוביא, אלא תכנס כל אומה ואומה וחכמיה, שנאמר: "וַיֵּאָסְפוּ לְאֵמִים". ומצינו בפסוק ש'לאום' הכוונה למלכות נפרדת, שנאמר: "וְלֹאִים מְלָאִים יֵאָמְרוּ"⁴. שואלת הגמרא, והאם יש ערבוביא לפני הקב"ה, והלא כולם נסקרין בסקירה אחת? עונה הגמרא, כלפי הקב"ה אין זה מפריע שהם בערבוביא, אלא שהם לא יוכלו לטעון כשורה, וטענותיהם יסתתמו.

מלך ועם שנכנסים לדין המלך מיד נכנסה לפניו מלכות רומי תחלה, מפני חשיבותה. תחילה ולומדים שהיא חשובה ממה שנאמר: "וַתֵּאָכֵל כָּל אֶרֶץ וַתְּדוּשָׁנָה וַתִּדְקַנָּה", ואמר רבי יוחנן, זו רומי חייבת ששמעה יצא בכל העולם. ולומדים שהחשוב נכנס ראשון, שאמר רב חסדא, כשמלך וצבור עומדים להכנס לדין לפני הקב"ה, מלך נכנס תחלה, שבתפילת שלמה המלך נאמר: "וַיָּקִי דְבָרֵי אֵלָה אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתִּי וכו' לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עֲבָדָיו וּמִשְׁפָּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל". והטעם לכך, או מפני שאין זה מדרך ארץ שמלך ישב בחוץ והעם בפנים. או כדי שלא ייצא חרון אפו של הקב"ה מיד על פושעי עמו ישראל.

כל מה שעשו הרומיים אמר הקב"ה למלכות רומי: במאי עסקתם? אומרים לפניו: ריבוננו של עולם! הרבה שווקים תקנינו, הרבה מרחצאות עשינו, הרבה כסף וזהב הרבינו, וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיהא להם פנאי לעסוק בתורה. שמוצאים להשתכר בשוק, ומוצאים מזונותיהן וצרכיהן בלי טורח ומתעדנים במרחצאות. אמר להם הקב"ה: שוטים שבעולם! כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם. תקנתם שווקים, להושיב בהן זונות. מרחצאות, לעדן בהן עצמכם. כסף וזהב שלי הוא, שנאמר: "לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב נָאִם ה' צְבָאוֹת", כלום יש בכם מגיד שעבור התורה עשיתם? מיד יצאו בפחי נפש.

טענתם של מלכות פרס יצאת מלכות רומי ונכנסה מלכות פרס אחריה, שהיא אחריה בחשיבות, שנאמר: "וַיָּאֲרוּ חִנּוּה אַחֲרֵי תַנְיָנָה דְּמִיָּה לְדָב", ושנה על כך רב יוסף, אלו פרסיים שאוכלין ושותין כדוב, ומסורבלין בבשר השמן כדוב, ומגדלין שער כדוב, ואין להם מנוחה כדוב שהולך ובא כל שעה. אמר להם הקב"ה, במאי עסקתם? אומרים לפניו: ריבוננו של עולם! הרבה גשרים גשרנו, הרבה כרכים כבשנו, הרבה מלחמות עשינו, וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה. אמר להם הקב"ה: כל מה שעשיתם, לצורך עצמכם

4 'ולאום מלאום' מתרגמים 'ממלכו ממלכו'; ועוד ש'אמץ' לא שייך אלא במלכות; ומה שהקב"ה יחזיק ס"ת, נלמד מסוף המקרא: 'מי (בהם) יגיד זאת'. רש"י.

עשיתם. תקנתם גשרים, ליטול מהם מכס. בניתם כרכים, לעשות עבודת המלך המוטלת על יושבי כרכים לצאת בצבא וליטול בהמתן בעבודתו. מלחמות, אני עשיתי, שנאמר: "ה' אִישׁ מִלְחָמָה". האם יש מישהו ביניכם שיגיד שעשיתם זאת עבור התורה? מיד יצאו בפחי נפש. שואלת הגמרא, ומאחר וראו מלכות פרס שלא הועילו טענותיהם של מלכות רומי, מפני מה עלו? אמרו: מלכות רומי החריבה את בית המקדש, ואנו בנינו את בית שני על ידי כורש.

וכן כל אומה ואומה כשעלו לפני הקדוש ברוך הוא, סתר את טענותיהם. ואף שראו שהקב"ה דחה את טענותיהם, סברו שהקודמים השתעבדו בישראל ואנו לא. שפרסיים השתעבדו בישראל בגלות בבל, וטיטוס הגלם לרומי, ועדיין כולם משועבדים להם. ובכל זאת אלו שנמנו חשובים, כיון שמלכותם תמשך עד שיבוא המשיח.

פנו כולם לפני הקדוש ברוך הוא ואומרים לפניו: ריבוננו של עולם, כלום נתת לנו ולא קיבלנוה? שואלת הגמרא, והרי דרש רבי יוחנן על הכתוב: "וַיֹּאמֶר ה' מְסִינִי בְּאֵז וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ" ונאמר "אלוק מְסִימָן יְבֹא וְקָדוֹשׁ מִהַר פֶּאֶרֶן סֶלָה" מה עשה ה' בשעיר ובפארן ארץ ישמעאל? למד שהלך הקב"ה והציע לקבל את התורה לכל אומה ולשון ולא קבלוה, עד שבא אצל ישראל? אלא כך אמרו, כלום קיבלנו דבר ולא קיימנו, ורק משום שלא קבלנו את התורה לא קיימנוה? שואלת הגמרא, ועל דבר זה עצמו שלא קבלו את התורה יש תשובה קטיגור שלהם?

התיר הקב"ה לגיים את שבע המצוות שלא יקבלו לעיהם שכר כפית עלינו הר כגיגית כמו שעשית לישראל ולא קבלנוה? שנאמר: "וַיִּתְּצֵבוּ בְּתַחֲתִית הַקָּהָר", ואמר רב דימי בר חמא, מלמד שכפה הקב"ה הר כגיגית על ישראל ואמר להם: אם אתם מקבלין את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם? מיד אומר להם הקב"ה, הראשונות ישמיעונו שאת שבע מצוות שקיבלתם היכן קיימתם? ולמדנו שלא קיימנו, ששנה רב יוסף על הכתוב: "עֲמֵד וַיִּמְדָּד אֶרְכָּךְ כָּאֵךְ וַיִּתֵּר גֹּזִים", שראה הקב"ה להתיר לגויים את שבע מצוות בני נח, שלאחר שקבלו עליהן ולא קיימום. שואלת הגמרא, והאם הרוויחו בכך שלא קיימום, אם כן מצינו חוטא נשכר? אמר מר בריה דרבינא, לומר שאף על פי שמקיימים את שבע המצוות, אין מקבלים עליהם שכר, וממילא אין התרה זו טובתם היא, שאפילו אם יקיימו לא יקבלו שכר.

שואלת הגמרא, והאם לא מקבלים שכר על המצוות, והרי שנינו בברייתא, היה רבי מאיר אומר, מנין שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול? שנאמר: "אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאֱדָם וְחֵי בְּהֶם" לא נאמר 'כהנים' 'לויים' ו'ישראלים', אלא 'האדם', ללמד שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול?

עונה הגמרא, אין מקבלים עליהם שכר כמצווה ועושה אלא כמי שאינו מצווה ועושה. שאמר רבי חנינא, גדול המצווה ועושה יותר משאינו מצווה ועושה.

